

19. listopadu 2011

Marek Vácha

III. konference výukového portálu AKUTNE.CZ

BOLEST UMÍRÁNÍ

- základní úkol lékaře: tlumit utrpení
 - co však utrpení přesně je, je obtížné definovat
- Bolest: pocit bezmoci
 - ne-moc
 - trpět – trnout, být ztuhlý, strnulý
 - paciet – patior – trpět
- zdraví
 - health – whole – holy
 - sain – saint

Hedonismus

Co dělat, abych byl prožil zdařilý život?

(hedoné = slast, radost)

- Lidské jednání je motivováno výlučně touhou získat slast a vyhnout se strasti
- praxe je tedy motivována libostí a nelibostí
- smysl praxe tedy záleží v kalkulu slasti a strasti
- „He who dies with the most toys wins“ (Edge, R.S., Groves, J.R., (2007)

Ethics of Health Care. A Guide for Clinical Practice, 3rd ed. Thomson Delmar Learning, NY,USA, p. 7)

Aristippos z Kyreny
(435 – 355?)

Hedonismus

Co dělat, abych byl prožil zdařilý život?

(hedoné = slast, radost)

- „Největší rozkoš, jakou nám život může nabídnout, je přiměřený přísun dopaminu do nucleus accumbens (Stanley G. Sunderwirth)

Hedonismus

- Aristippos z Kyreny (asi 435 - 355) - jediným cílem jednání je slast.
 - Slast = pozitivní, konkrétní, aktuální požitek
- kritika: člověk ale nevnímá ani tak setrvalý stav, jako spíše *změnu* stavu
 - v tomto kontextu přináší určité řešení Epikuros
 - tématu se týká celá kniha Kazatel

Hedonismus

- Epikuros - nejde ani tak o co nejvíce aktuálních prožitků slasti, jako o trvající slast v klidu, tedy o pozitivně laděný život bez otřesů a obtíží
 - jedná se o život v ataraxii (tarasso = otřásat, znepokojoval)
 - ataraxie je tedy život ve stavu fyzického a psychického klidu, tělesném zdraví a klidné harmonii vášní
 - radou chytrosti je pro Epikura spíše vsadit na ataraxii

Utilitarianism

"greatest good for the greatest number"

„Nature has placed mankind under the governance of two sovereign masters, *pain* and *pleasure*.“

(Jeremy Bentham)

(1748 – 1832)

- Osoba bude definována na základě schopnosti vnímat bolest....

Jeremy Bentham

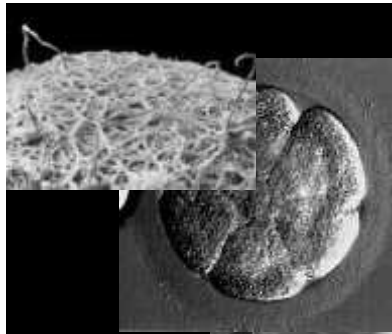
- The question is not
 - Can they *reason*? nor
 - Can they *talk*? but
 - Can they *suffer*?
- (Bentham, J., (1948) *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*, Laurence J.LaFleur, ed. New York, 311)
- The cruelty to people, whose nervous system is the most refined, is worse than cruelty to lower forms of life, but this is a quantitative difference only.
- The time will come, when humanity will extend its mantle over every thing which breathes.“

Peter Singer

ethics ceases to
apply somewhere
„between a
shrimp and
oyster.“

„person“

osoba = to, co vnímá
libosti a nelibosti

Kritika hedonismu

Při vší hrůze může mít bolest v sobě i cosi pozitivního...

- Bolest říká: Pokud chceš někoho učit, musíš si nejprve získat studentovu pozornost. To já umím znamenitě.
- Jsem hluboká. Kdyby ses mě nebál, byl bys hluboký jako já.
- Přicházím ze středu. Mým znamením je bod. Bodnutí uštědřuji kosmickým ostnem.
- Kdyby ses mě nebál, žil bys v každém okamžiku stejně hluboce, jako mě zakoušíš.
- Jsem velká očišťovatelka. Pouze to podstatné dokáže moje působení vydržet. Vše ostatní je spáleno.
- Jsem tím, kdo stanovuje hodnoty. Všechny hodnoty pocházejí ode mne a od mého partnera, od Smrti.
- Jsem bránou k mystériím. Tvoje nejvyšší idea posvátna je mým obrazem. Jsem nejčistším výrazem Nyní. Čekám ve skrytu na ty, kterým se nedostává jejich denní dávky života. Pokud není tento elixír spotřebován, shromažďuje se a nakonec se ze své malé lahvičky vylije; rozlije svůj příval po lhostejné duši.
- Jsem andělem, jenž zvěstuje své děsivé Nyní. Čas je plížícím se hadem. Jeho kůže je pokryta drahokamy – každý drahokam je jedním Okamžikem.
- (autorem je pacient trpící ledvinovou kolikou)
- (Edinger, E.F., (2003) *Setkání s Bytostným Já. Jungiánský komentář k ilustracím Williama Blakea ke Knize Jóbův*. Nakladatelství Tomáše Janečka, Brno, str. 37)

Bolest

- fyzická
- emocionální
- sociální
- spirituální
 - logotherapy:
 - a task not yet completed
 - work not yet done
- ...tlumit bolest je pro lékaře imperativem!

...odtud i čtyři potřeby nemocného

- biologické
- psychologické
- sociální
- spirituální

□ priorita potřeb se v průběhu nemoci mění.

□ (Svatošová, M., (2008) *Hospice a umění doprovázet*. 6. vyd. Pro APHPP vydalo Karmelitánské nakladatelství. Kostelní Vydří, str. 19)

Bolest a utrpení

- malá bolest může způsobit velké utrpení
 - při podezření na zhoubný nádor
 - při podezření na AIDS
 - chybí-li smysl
- velká bolest může způsobit malé utrpení
 - bolest při porodu
 - nechybí-li smysl

Smrt

rozdíl mezi východem a západem

- západ – návrat do světa
 - pesimisté: po smrti nic nenastává, vše končí
 - optimisté: možná existuje reinkarnace
- východ – útěk ze světa
 - pesimisté: v rámci reinkarnace bude třeba se vrátit do světa
 - optimisté: snad se zdaří se již nevracet

Smrt

rozdíl mezi východem a západem

- východ – útěk ze světa
 - pesimisté: v rámci reinkarnace bude třeba se vrátit do světa
 - „Důstojný! Jak můžeme v tomto páchnoucím těle, složeném z kostí, kůže, šlach, morku, masa, slzí, krve, mázdry, slizu, lejna, moči, žluči a mízy, požívat nějakou radost?“ (Störig. J.H., (2000) *Malé dějiny filosofie*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, str. 32)
 - optimisté: snad se zdaří se již nevracet
 - mókša = vysvobození, snaha uniknout ustavičnému koloběhu střídání smrti a opětovného narození

Quality end of life care

according to „„The Committee on Care at the End of Life of the US Institute of Medicine, National Academy of Sciences“

- overall quality of life
- **physical** well-being and functioning
- **psychosocial** well-being and functioning
- **spiritual** well-being
- patient perception of care
- family well-being and perception

„...tired of living“

- Jurisprudence from 1994 states that
 - the extent of the suffering is determined by the way in which it is experienced, and should be abstracted from the cause.
- However, jurisprudence from 2002 adds to this that the cause must be medical:
 - if a patient is suffering from the consequences of old age and requests EAS because (s)he is ‘tired of living’, but does not suffer from a severe disease, **the physician is not allowed to grant such a request**

„...tired of living“

- One of the reasons for this, as given by the Supreme Court, is that a physician is a medical expert, and can therefore judge the extent of unbearable and hopeless suffering of a patient with a medically defined disease, but is not an expert in dealing with patients who are tired of living

„...tired of living“

- ovšem v Holandsku je provedena eutanázie v cca 400 případech ročně právě z důvodu „unavenosti životem“.
- Rurup ML, Muller MT, Onwuteaka-Philipsen BD, et al. Requests for euthanasia or physician-assisted suicide from older persons who do not have a severe disease: an interview study. Psychological Medicine, in press.

Receptory bolesti = nocireceptory

- nocere = zranit
- = nahé dendrity v epidermis
- nocireceptory jsou neobyčejně užitečné, neboť chrání před poškozením těla, a stažením živočicha z nepříznivé situace
- občas se narodí člověk bez vnímání bolesti – může pak zemřít např. na prasklý appendix, neboť jej nic nevaruje
- histamin další látky navozují vjem bolesti
- prostaglandiny rovněž navozují pocit bolesti, neboť snižují práh citlivosti pro příslušné receptory
- aspirin a ibuprofen zabraňují syntéze prostaglandinů

Etická doporučení k péči o smrtelně nemocné a umírající

(Parlamentní shromáždění Rady Evropy, 1999)

- Ohrožení základních práv
- malá dostupnost paliativní péče
- časté zanedbání péče o tělesné utrpení a nedostatečný ohled na psychologické, sociální a duchovní potřeby
- umělé prodlužování procesu umírání, buď nepřiměřeným používáním léčebných prostředků nebo pokračováním v léčbě bez pacientova souhlasu
- nedostatečným vzděláváním a malou psychologickou podporou ošetřujícího personálu činným v paliativní péči

Etická doporučení k péči o smrtelně nemocné a umírající

(Parlamentní shromáždění Rady Evropy, 1999)

- nedostatečnou péčí a podporou věnovanou rodinným příslušníkům a přátelům,
- obavami nemocného ze ztráty autonomie, ze závislosti na příbuzných a institucích a z toho, že by mohl být na obtíž
- chybějícím nebo nevhodným sociálním a institucionálním prostředím
- nedostatečnou alokací prostředků a zdrojů pro péči o smrtelně nemocné a umírající a pro jejich podporu
- sociální diskriminací, jaká je vlastní slabosti, umírání a smrti

Etická doporučení k péči o smrtelně nemocné a umírající

(Parlamentní shromáždění Rady Evropy, 1999)

- Členské státy Rady Evropy mají
- a. uznají a budou hájit nárok smrtelně nemocných nebo umírajících lidí na komplexní paliativní péči
- paliativní péče uznán a za zákonný nárok individua
- přátelé a příbuzní mají být povzbuzováni, aby doprovázeli smrtelně nemocné
- b. budou chránit právo smrtelně nemocných a umírajících na sebeurčení

Etická doporučení k péči o smrtelně nemocné a umírající

(Parlamentní shromáždění Rady Evropy, 1999)

- nemocní mají citlivě podanou pravdivou informaci o svém zdravotním stavu
- že zachovají předpis, zakazující úmyslné usmrcení smrtelně nemocných nebo umírajících
- uznání, že právo na život je garantováno
- uznání, že vyjádření přání zemřít ještě nezakládá legální ospravedlnění činností, úmyslně způsobujících smrt

Bolest

- bolest je "vnitřní" zkušenost člověka, a ani pacientovi nejbližší nemohou zcela vnímat její vznik a postup.
- pacienti tak nemají žádné možnosti, jak by bolest představili jako reálnou, "objektivní" část světa lékařů a zdravotních pracovníků
- neexistuje žádné objektivní měření bolesti ve smyslu "pain thermometer" a nikdy žádný takový zcela objektivní přístroj nebude, bolest totiž vždy bude neoddělitelná od osobního, privátního vnímání a sociálních vlivů

Banalizace utrpení

- „hlavně mi tu nebrečte“
- „vy to moc prožíváte“

Qualia

- = stavy, jimž náleží vědomá kvalita
- = vědomé, vnitřní, subjektivně prožitkové, nerelační stavy, jež mají fenomenální obsah
 - ▣ bolest zubů, překvapení, červeň, akustický prožitek
- qualia prožívám v perspektivě první osoby, ve vnitřní perspektivě, jako mé prožitky, jež jsou soukromé v tom smyslu, že je prožívám jen já

- pokud pacienti cítí chronickou bolest, vnímají pak zdravotní pracovníky jako
 - ▣ necitlivé k jejich potřebám
 - ▣ nevnímající jejich zkušenost nemoci
- chroničtí pacienti jsou pak nespokojeni se zdravotním systémem jako takovým

- bolest nelze dost dobře vyjádřit jazykem
 - bolest vzdoruje symbolizaci
- zkušenost chronické bolesti v sobě zahrnuje mnohem víc než jen fyzický vjem bolesti: bolest nastoluje problém sebekontroly a smysluplnosti
- redukcionistické paradigma redukuje zkušenost bolesti na etiologický "mechanismus": biologické procesy které mohou být jednou měřeny v objektivních kvantitativních termínech, tím víc přesvědčivé a pravoplatné, čím materiálnější a měřitelnější jsou.

What is the difference between a postmodernist and a member of the Mafia?

The Mafia makes you an offer you can't refuse. A postmodernist makes you an offer you can't understand.

S DÍKY ZA POZORNOST
MAREK VÁCHA